

İklim Mültecilerinin Türkiye'deki Hukuki Statüsü

Gölnaz Yücel^a

Öz

İklim değişikliği nedeniyle oluşan ekolojik tahribat ve bozulan doğal denge insanların yaşam alanlarını tehdit eder hale gelmiştir. İklim mültecileri yaşamlarını tehdit eden bu felaketlerden ötürü başka ülkelere göç eden ve değişen koşullar nedeniyle geri dönme şansı bulamayan kişilerdir. Bundan dolayı göç ettikleri ülkedeki kalıcı veya geçici olarak alacakları statüler önem arz etmektedir. Bu çalışmada iklim değişikliği ve onun sebep olduğu çevresel felaketler nedeniyle yaşanan göç hareketliliği ve iklim mültecilerine sağlanan koruma türleri incelenmesi amaçlanmaktadır. Makalede küresel iklim rejiminin yetersiz kaldığı, yeni bir iklim ve koruma rejimi geliştirilmesi gerektiği ifade edilecek Türkiye'de verilmesi gereken statüler açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Göç, İklim Değişikliği, Mülteci, İklim Göçü, Sığınma

---

^a Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Yüksek Lisans Öğrencisi, E-Posta: gyucel@ilke.org.tr

Dünyada değişen iklimlerin artık insanlığa zarar verecek hali alması, iklim değişikliğinin yaşamsal bir tehdit haline gelmesine neden oldu. Küresel ısınmanın sebep olduğu kuraklık, kuraklığın sebep olduğu kıtlık buzulların erimesinin neden olduğu deniz seviyesinin yükselmesi ve bunun sonucunda toprakların sular altında kalması gibi birbirini tetikleyen zincirleme felaketler sebebiyle yaşamını devam ettirmek zorunda kalan insanların ortaya çıkardığı göçe iklim göçleri denmektedir. Bu çalışmada Anthony Giddens'ın İklim Değişikliği Siyaseti kitabının girişinde yazdığı "Bu, kâbuslar, afetler ve düşlerle ilgili bir kitaptır." (Giddens, 2013) cümlesinden ilhamla iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketlerin sebep olduğu iklim göçleri, iklim mültecilerinin sahip olduğu ve sahip olması gereken hukuki statüler incelenecektir.

Çalışmada amaçlanan iklim göçlerinin ortaya çıkardığı ve çıkaracağı statüleri uluslararası hukuk nezdinde bulmaya çalışmaktadır. Makale bu kapsamda uluslararası hukuk ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) ortaya koyduğu göç ve sığınma türlerini irdelenecektir.

Makalenin temel araştırma sorusu iklim mültecilerinin Türkiye'de ve uluslararası hukukta bir statüsünün olup olmayacağıdır. Bu sorudan hareketle YUKK ve uluslararası hukuktaki boşluklar iklim mültecilerine geçici koruma veya vatansızlık statüsü sağlayabileceği bir hipotez olarak mümkündür.

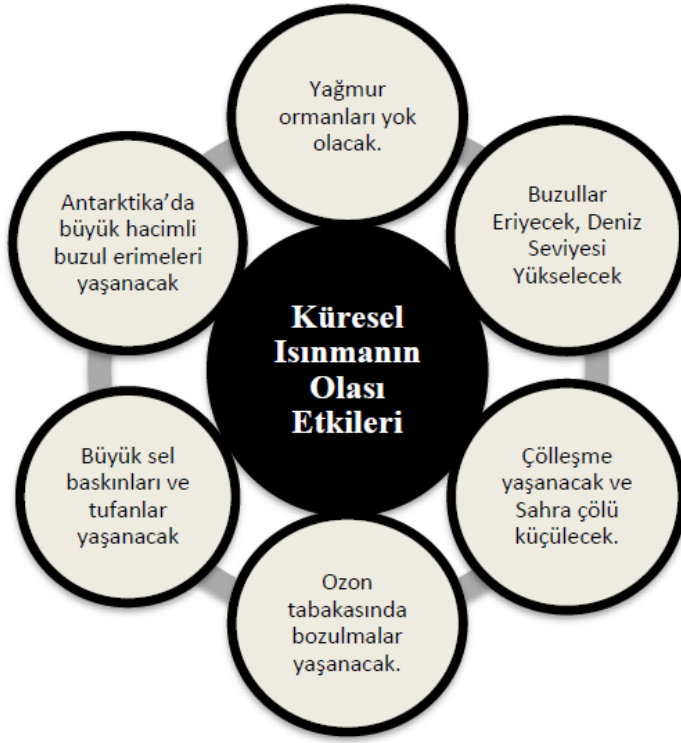
Çalışmanın konusu şimdiye kadar herhangi bir uluslararası anlaşmada adı geçmemiş iklim mültecilerinin, göç ettikleri ülkelerde yasal statüler edinmesi veya topraklarını kaybetmeleri neticesinde vatansız kalması durumunda hiçbir vatandaşlık hakkına sahip olamamasına dikkat çekmek açısından oldukça önem arz etmektedir.

Makale nitel araştırma yöntemiyle hazırlanmıştır. Veri toplama açısından birincil veri kaynağı olarak ulusal kanun ve uluslararası anlaşmaların yanı sıra ikincil veri kaynakları olan bilimsel kitaplar, bilimsel raporlar, makaleler, dergiler ve haber metinlerinden de faydalanılmıştır.

İklim Değişikliği

İklim Değişikliği Tanımı ve Küresel Isınma

Endüstri devriminden sonra artan endüstriyel üretimdeki ivme atmosferdeki sera gazı miktarını arttırmıştır. Sera gazının artmasıyla dünyadaki doğal çukurlar, ormanlar ve denizler bu zararlı gazı emmede yetersiz kalmaya başlamıştır (Giddens, 2013: 27). Karbon emisyonunun yeterince sağlanamaması ile atmosferde biriken sera gazı küresel ısınmayı doğurmuş, bu da dünyaya yansıyan ısının yükselmesine sebep olmuştur (Giddens, 2013: 47). Küresel ısınmanın artmasıyla buzullar erimeye başlamış, deniz seviyesinde yükselmeler meydana gelmiştir. Aynı zamanda kuraklık ve çölleşmeye sebep olan küresel ısınma iklimlerin de değişmesine, sel ve tsunami gibi doğal felaketlerin artmasına yol açmıştır (Kanlı ve Başköy 2018: 22).

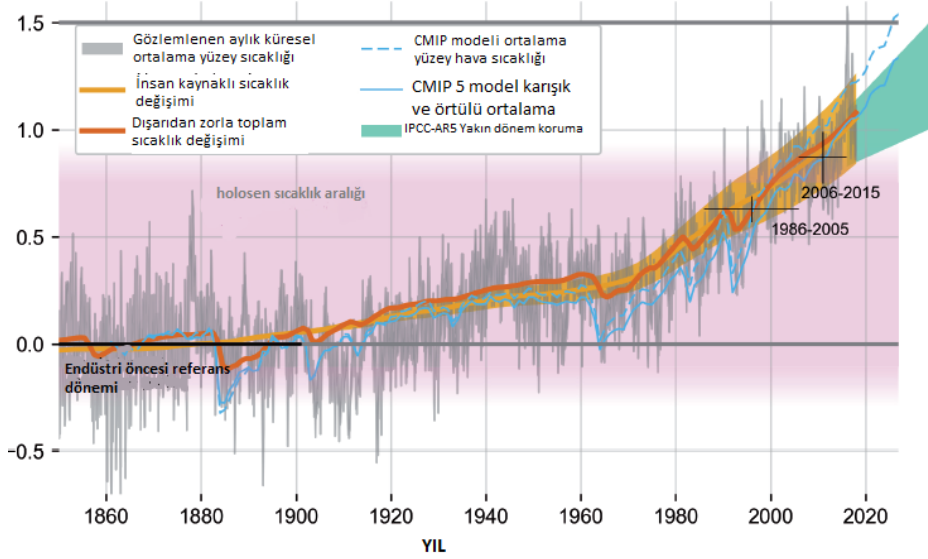

Şekil 1: Küresel Isınmanın Olası Etkileri, Kaynak: (Demirdelen & Odman, 2017)

Küresel ısınmanın sebep olduğu çölleşme, buna bağlı olarak gerçekleşen kıtlık, asit yağmurları ve toprak erozyonu gibi çevresel felaketler 1980'li yıllara doğru biyo-çeşitliliğe de ciddi zararlar vermiş ve tabiatı ve insanı tehdit eder boyutlara ulaşmıştır.

İklim değişikliğiyle ortaya çıkan felaketler ani ve yavaş gelişen olarak ikiye ayrılmaktadır. Sel, tayfun, tsunami gibi afetler ani gelişen olaylarken; çölleşme, kuraklık ve buzulların erimesi gibi felaketler de yavaş gelişen iklimsel olaylardır (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017).

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) 6.000'in üzerinde bilimsel çalışmadan faydalanarak hazırladığı 1,5°C Küresel Isınma Özel Raporu'na göre; sanayi öncesi döneme nazaran insanlar dünyanın 1,0°C ısınmasına sebep olmuştur. İnsan etkisinin neden olduğu küresel ısınmanın sonuçları günümüzde gözle doğrudan görülür hale gelmiştir. Küresel ısınmanın 1,5°C'yi geçmesi durumunda ekosistem ve insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerinin geri döndürülemez bir hal alacağı ifade edilmektedir (IPCC 2018: 183-185).

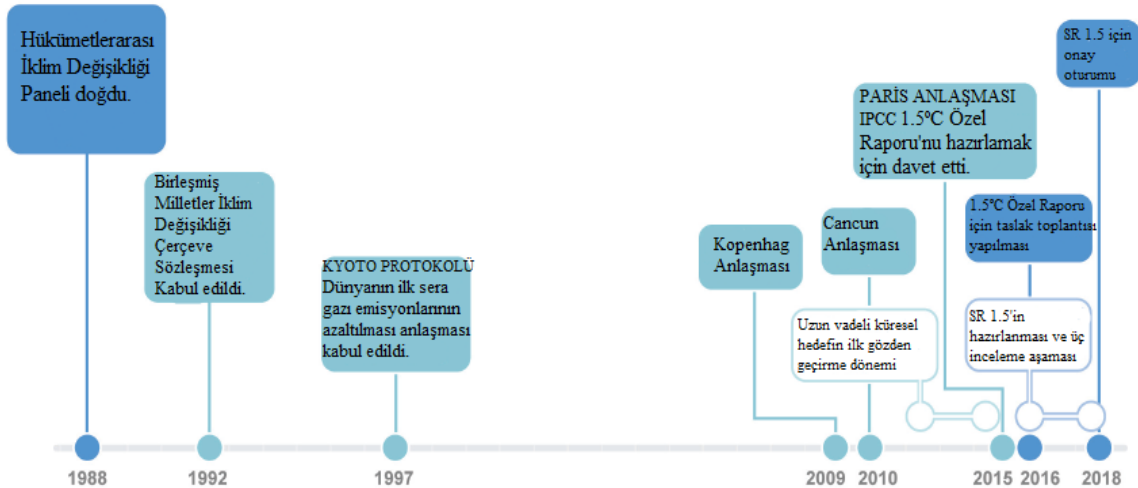

Şekil 2: 1850-1900'e Göre Sıcaklık Değişimi. Kaynak: IPCC 1,5°C Küresel Isınma Özel Raporu (IPCC, 2018)

1

Sera gazı salınımının mevcut şekilde devam ettiği sürece 2030-2050 yılları arasında küresel ısınmanın 1,5°C'yi geçeceği öngörülmektedir. IPCC raporunda Paris Anlaşması'nda öngörülen iklim rejiminin küresel ısınmanın azaltılması ve belirlenen sınırdan kalmasına yetmediği için yeni bir iklim değişikliği ile mücadele rejimi gerektiği belirtilmiştir. Küresel ısınmanın durdurulamaması ve iklim değişikliği buna bağlı olarak artması halinde, iklim değişikliğine bağlı ani ve yavaş gelişen felaketlerde artış yaşanacak ve iklim göçleri dünyanın birçok yerinde başlayacaktır. Küresel ısınma 2030'a kadar 1,5°C'de sabitlenemezse ve sera gazı salınımı durdurulmazsa artık iklim değişikliği geri döndürülemez hale gelmiş olacaktır (IPCC, 2018: 245).

IPCC'nin Küresel Isınma 1.5°C Özel Raporu'nun hazırlanmasında ve uluslararası iklim müzakerelerinde bazı önemli kilometre taşları

Şekil 3: 1,5°C Zaman Çizelgesi

¹ Makaledeki tüm şekil ve tablolar makale yazarı tarafından kaynakları belirtilerek Türkçeleştirilmiştir.

Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin ekosisteme olan etkileri fark edilerek uluslararası düzeyde bir sorun haline gelmesiyle Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından kurulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 1988'de faaliyet göstermeye başlamıştır. IPCC'nin görevi; dünyanın her yerinden bir araya gelen bilim insanları ve iklim aktivistlerinin iklim değişikliği ile mücadele konusunda bilimsel araştırmaları inceleyerek hazırladığı raporları, politika üreticilere her yıl gerçekleşen Taraflar Konferansı'nda sunarak izlenilecek politikalara yol gösterici olmaktır.

Sera gazı emisyonlarının iklim değişikliğine sebep olduğuna dair 1980'li yıllarda çıkan bilimsel yayınların küresel kamuoyunda gündeme gelmesi ve IPCC'nin faaliyete geçmesinin ardından 1992'de Rio Dünya Çevre Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Küresel iklim değişikliği kavramı ilk olarak bu zirvede sorun olarak nitelendirildi (Kanlı ve Başköy, 2018: 27). Hükümetlerarası Müzakere Komitesi'nin hazırladığı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi bu zirvede imzaya açıldı. 154 ülkenin imzalamış olduğu (şu an 185 ülke) sözleşme 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. Atmosferde oluşan sera gazı birikmesinin iklim sistemi üzerindeki zararlı etkisini önleyici seviyede tutmayı tüm taraf devletlerin sorumluluğuna vermiştir. Bu amaç doğrultusunda ekosistemlerin iklim değişikliğine uyum sağlamasını ve biyo-çeşitlilik ile gıda üretimini tehdit etmeyecek şekilde sürdürülebilir kalkınmayı hedeflediler (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne Katılmamız Hakkında Karar, 2003).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin en yetkili organı olan Taraflar Konferansı'nın 1997'de gerçekleştirilen üçüncü oturumunda Kyoto Protokolü kabul edildi (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü'ne Katılmamız Hakkında Karar, 2009). Protokol'ün sözleşmeden farklı olarak sanayileşmiş ülkelere yönelik bağlayıcılığı bulunmaktadır. Sera gazı salımlarına sınırlama ve azaltma yükümlülüğü getirilmiştir. Protokol'e taraf ülke sayısı 2010'da 191 ülkeyi bulmuştur, Avrupa Birliği de taraftır.

Kyoto Protokolü sonrası iklim değişikliği rejiminde en etkili adım Paris Anlaşması ile atılmıştır. 2020 sonrası iklim rejiminin tasarlandığı anlaşma 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. 2020 sonrası süreçte küresel sosyo-ekonomik dayanıklılığı arttırmayı hedefleyen, küresel ısınmayı 2.0°C'nin altında tutmaya çalışan devletlerin üstlerine düşen yükümlülüğü yerine getirme vaatlerini içermektedir. Sera gazı emisyonunu azaltma kapasitesinin artırılması, iklim değişikliğinden olumsuz etkilenen ülkelere uyum ve direnç konusunda destek olunması, En Az Gelişmiş Ülkeler ve Küçük Ada Devletleri'nin ihtiyacı olan mali desteğin verilmesi ve sanayileşmiş ülkelerin fosil yakıtlı enerjileri bırakıp yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş yapması öngörülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2020).

İklim Değişikliği ve Çevresel Felaketlerin Etkileri

1960 sonrası yaşanan küreselleşmeyle insan-doğa dengesi doğa aleyhine bozulmaya başlamış, üretim araçları çevre üzerinde büyük bir tahakküm oluşturmuş ve onu dönüştürürken sürdürülebilirliğini zedeleyerek zarar vermeye başlamıştır. Çevresel sorunların gün geçtikçe felaketlere dönüşmesi çevrenin kendini yenileyememesinden de kaynaklıdır. Bu felaketler hem doğal felaketler hem de insan kaynaklı felaketlerdir ve birbirlerini tetiklerler (Demirbilek, 2016: 906).

2000'li yıllardan sonra meydana gelen çevresel felaketleri iklimlerde yaşanan değişiklikler, buzul erimeleri, çölleşme ve kuraklık, hava kirliliği, nükleer kazalar ve çevreye zararlı tehlikeli sanayi atıkları şeklinde

örneklendirebiliriz (Kanlı & Başköy, 2018: 27-28). İnsan kaynaklı çevresel bir felaket olan iklim değişikliğinin de ortaya çıkardığı birçok farklı felaket vardır.

Ülkelerinde Yerinden Edilmiş Kişilerin İnsan Hakları Genel Sekreterliği Temsilcisi Walter Kalin, iklim değişikliğine bağlı en az beş felaket senaryosu tespit etmiştir:

- i. Hidrometeorolojik Afetler (sel, tayfun, kasırga, toprak kayması)
- ii. Hükümetlerin insanların yaşam alanlarını yaşam için riskli bölge ilan etmeleri
- iii. Çevresel bozulma ve yavaş başlayan su varlığının azalması, çölleşme, tekrarlanan su baskınları, kıyı kesimlerinin tuzlanması gibi felaketler
- iv. Küçük ada devletlerinin deniz seviyesinin yükselmesiyle sular altında kalması
- v. Su ve gıdanın azalmasına bağlı olarak yaşanabilecek silahlı çatışma ve katliamlar (Brookings, 2020)

İklim değişikliğine bağlı ani gelişen sel, fırtına, ekstrem sıcaklıklar gibi felaketlerin yanında okyanusların asit oranının artması, tuzlanma, mevsimsel trendlerin değişimi, kuraklık, çölleşme gibi yavaş gelişen felaketler de vardır (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 9-11).

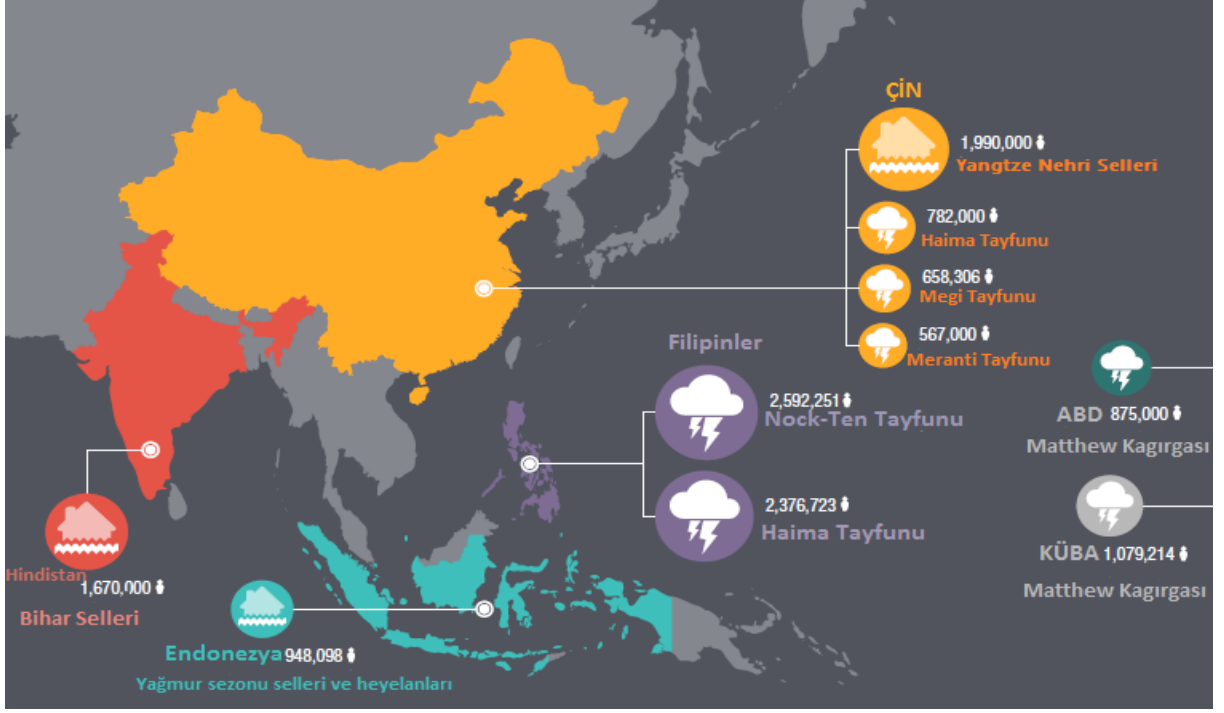
Küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine bağlı olarak değişen yağış rejimleri doğal ekosistemlerin de bozulmasına yol açmış ve biyolojik çeşitliliği tehlikeye düşürmüştür (Uysal-Oğuz, 2009: 47). Birçok endemik canlı türü yok olmakla karşı karşıya kalmış ve yok olmuştur. Canlılar yaşam koşullarının değişmesiyle birlikte yaşayabilecekleri iklimlere göç etmeye başlamış, Hint okyanusu balık türleri Akdeniz’de görülmeye başlamıştır (Anadolu Ajansı, 2020). İklim değişikliğiyle karasal ekosistemin %35’inin bu yüzyıl sonuna doğru tahrip olması, biyoçeşitliliğin yok olması öngörülmektedir. Kuzey Kutbu’nda ise yaşayan canlı türlerinin %20’si bu yüzyılın sonunda yok olma tehlikesindedir (Uysal-Oğuz, 2009: 48)

İklim değişikliği var olan sosyal adaletsizliği de arttırmakta ve insanların yaşadığı yerleri terk etmelerine sebep olmaktadır. Bu da iklim göçleri denilen olguya sebebiyet vermektedir (Demirbilek, 2016: 907).

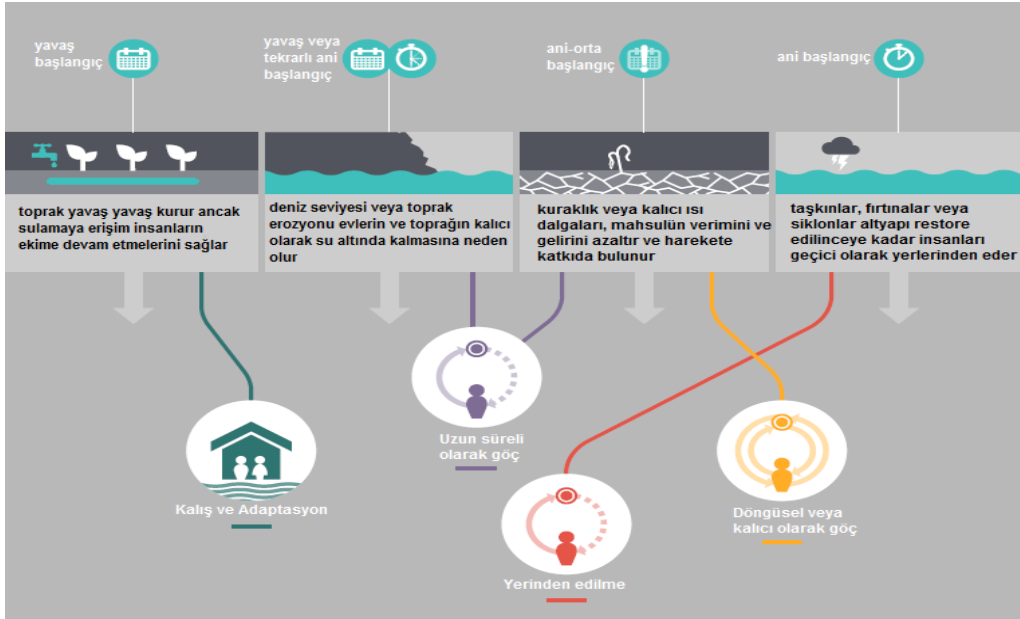
Çevresel Felakete ve İklim Değişikliğine Bağlı Göçler

Çevresel felakete ve iklim değişikliğine bağlı olarak çevrenin güvensizleşmesi ve insan yaşamını tehdit eder hale gelmesi nedeniyle yapılan göçlere iklim göçleri denir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2008’den beri her yıl ortalama 21,5 milyon insan iklim bağlı ani gerçekleşen çevresel felaketlerden olan sel ve kuraklık gibi nedenlerle göç etmek zorunda kalıyor. 2016’da ise 24 milyon insan iklime bağlı ani gerçekleşen felaketler sebebiyle yerinden edildi. Bu insan hareketliliği hem otonom hem de planlı gerçekleşebilir (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 9).

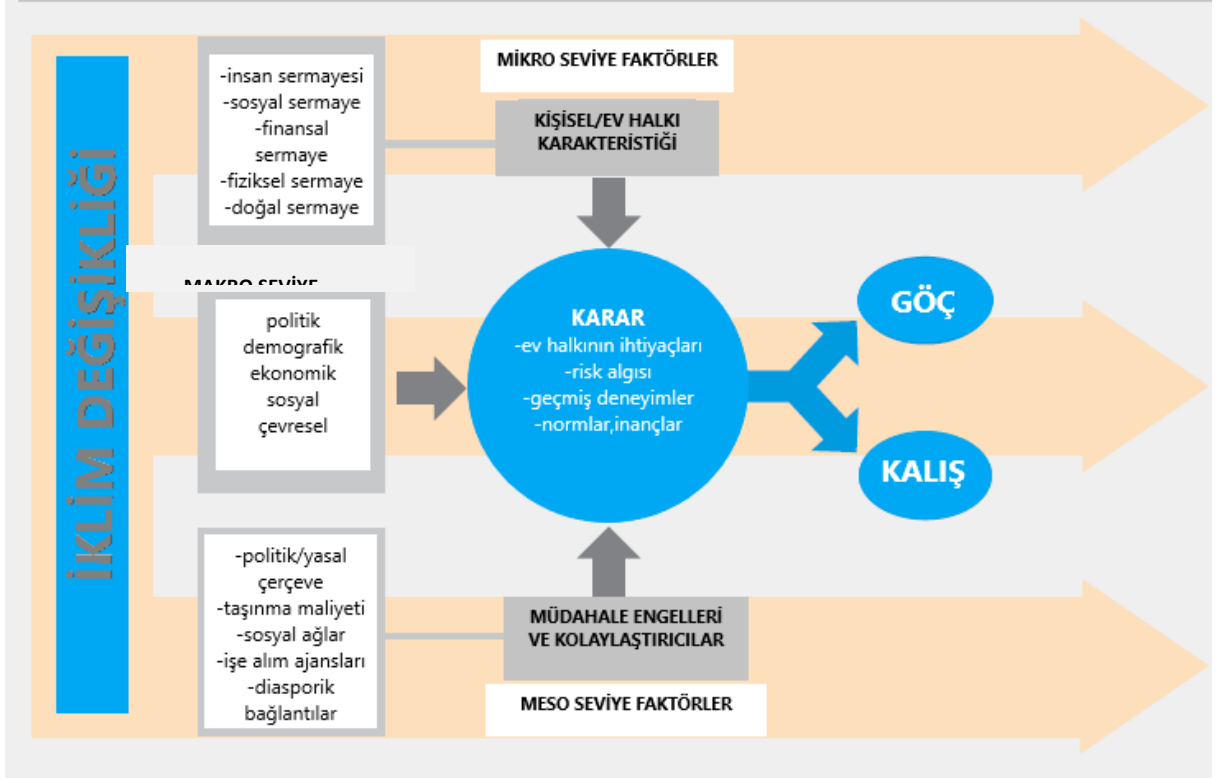
2050’de iklim değişikliğinden etkilenerek 200 milyon insanın göç edeceği öngörülmüş, CristianAid tarafından yalnız iklim değişikliği değil çevresel felaketlerin de etkisiyle 1 milyar insanın yerinden olacağı açıklanmıştır (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 10).

Şekil 4: 2016'da İklim Değişikliği Sebebiyle Gerçekleşen En Büyük 10 Yer Değiştirme, Kaynak: (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 10)

Şekil 5: İklim Değişikliğinin Ani ve Yavaş Etkilerinin Sonuçları, Kaynak: (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 16)

Şekil 6: İklim Değişikliği, Geçim ve Hane Göçü Davranışını Göstermek İçin Uyarlanmış Öngörü Modeli,
Kaynak: (World Bank, 2018: 24)

İklim değişikliğinin göçe sebep olan üç farklı unsuru bulunmaktadır. Bunlar ekonomik, çevresel ve siyasi sebeplerdir (World Bank, 2018: 24). Çevresel değişim; makro, meso(ara) ve mikro olarak kavramsallaştırılmaktadır. Makro düzey etkiler bireylerin, hanelerin ve toplumun kontrolünün dışındadır ama geçim kaynakları, gelir ve refah üzerinde sürekli bir etkiye sahiptir. Bu sayede göç olanaklarını ve fırsatlarını şekillendirebilmektedir.

Makro düzey faktörler arasında demografik (ör: nüfusun büyüklüğü ve büyüme oranı), ekonomik (ör: işgücü piyasaları ve meta fiyatları), politik (ör: yasalar ve çatışma), sosyal (ör: cinsiyet ilişkileri) ve çevresel değişkenler vardır. Meso düzeydeki faktörler ise engeller ve kolaylaştırıcılarıdır. Yani politik veya yasal çerçeve, taşınma maliyeti, istihdam ajansları ve diasporik bağlantılar/göçmen kaçakçı ağlarını içerir. Mikro düzey faktörler bireylerin ve hanelerin özelliklerini içerir. Mikro düzeyde göç kararı davranışsal unsurları da barındırır. Bu davranışsal unsurlardan bazısı hane halkının göçün getireceği risklere karşı savunmasızlığı iken, bazısını sahip oldukları yerleşik inançlar ve normlar oluşturur (World Bank, 2018).

İklim değişikliği insanların yaşadığı ekonomiyi, çevreyi ve siyasal sistemi etkilediğinde insanlar geçimlerini sürdürmek adına göç kararı almaktadır. İklim değişikliği özellikle ekonomik sebeplerle makro faktörlerde daha etkilidir.

Geçim kaynakları, coğrafi bölgeye ve geçim türlerine göre farklı niteliklere sahiptir ve buna ilişkin olarak farklı sermayelere bağlıdır. Scoones (1998) geçim sermayesini şöyle tanımlar: doğal (ekolojik mal ve hizmetler), ekonomik veya finansal, insan (beceri, bilgi, fiziksel sağlık ve yetenekler) ve sosyal (sosyal ilişkilerle meydana gelen fayda ve fırsatlar).

İklim değişikliği bu bahsedilen geçim kaynaklarını doğrudan veya dolaylı olarak etkiler ve fiziksel etkileri daha görünür olsa da daha az görünür dolaylı etkileri de aynı derecede zararlı olabilir.

Nuray Ekşi, iklim değişikliği sebebiyle ortaya çıkan çevre mültecilerinin üç türü üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki geçici olarak yer değiştirmedir (temporarily displaced). Bu yer değiştirme türü doğal felaketler sebebiyle gerçekleşir ve genellikle ani gelişen felaketlerdir. Sonrasında yer değiştirenler geri dönerler.

İkincisi insan kaynaklı çevresel felaketlerin sebep olduğu daimi yer değiştirmedir (permanently displaced). Üçüncüsü ise, daimi veya geçici çevresel faktörlerin daha iyi yaşam koşullarının olduğu ülkelere gitmeye itici etki yaratmasıyla gerçekleşen yer değiştirmedir (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 13).

Bunun dışında iklim mültecileri yerinden edildikleri süreye göre de sınıflandırılmaktadır: geçici iklim mültecileri, uzun dönem iklim mültecileri, daimi iklim mültecileri (Williams, 2008: 506). Devlet sınırları üzerinden de kategorize edilebilmektedir: sınır aşan yer değiştirme (cross-border displacement) ile ülke içi yer değiştirme (internally displacement) (Williams, 2008: 510).

İklim değişikliğine bağlı göçlerde göç edenler kimliksiz, topraksız, evsiz kalarak birçok sosyal imkana erişimleri kısıtlandığı için göçten olumsuz etkilenmektedirler. Çevresel sebeplerle yaşanan zorunlu göçlerde incinebilirliği fazla olan yoksullar, kadınlar, yaşlılar da göçün yaşattığı zorluklardan olumsuz etkilenmektedir (Demirbilek, 2016: 907).

Yoksullar: Küresel ısınma ve iklim değişikliğinden gelişmiş ülkelere yaşayanlara göre daha fazla etkilenmektedirler. Kaynakların eşitsiz dağılımı, sürdürülebilir kalkınmaya imkân sağlamayan kapitalist ülkelere olan bağımlılık gibi etkenler, iklim değişikliğiyle mücadelede alt yapı yetersizliği yoksulları iklim değişikliği karşısında daha kırılgan yapmaktadır.

Kadınlar: Gelişmemiş ülkelerde kırsalda yaşayan kadınların doğal kaynaklara ulaşımı iklim değişikliği sebebiyle zarar görmüş, gıda güvenliği, temiz suya ulaşım, kıtlık gibi sorunların yükünü üstlenmek zorunda bırakmıştır.

Yaşlılar: İklim değişikliği ve çevresel felaketlerin etkileri yaşlılarda dış stres faktörü olmaktadır. Yaşadıkları ve sosyal hafıza oluşturdukları çevrenin gün geçtikte ortaya çıkardığı tahribat bir dış stres olarak karşılımlarına çıkmakta ve kırılgan olan psiko-sosyal durumlarını daha çok etkilemektedir. İklim değişikliğine uyum sağlamak ve göç etmek konusunda direnç göstermelerine sebep olmaktadır.

Uluslararası Hukuka Göre İklim Mültecileri

İklim Mültecilerinin Uluslararası Hukuk ve Ulusal Hukuklardaki Statüsü

Mevcut uluslararası hukuka göre mülteci rejimi 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne göre düzenlenmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi; ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet ve siyasi görüşünden dolayı zulme uğrayacağından haklı korkuya sahip ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında olan veya haklı korku sebebiyle vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanamayan ya da faydalanmak istemeyen kişilere mülteci statüsü sağlar. Bu statü hukuki kategori ile sınırlıdır (Glahn, 2009). Zulüm ve haklı korkuyu ortaya çıkaran

sebeplerin içinde iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketler bulunmamaktadır. Bunun sebebi uluslararası hukukta var olan mülteci ve sığınma rejiminin ortaya çıktığı dönemlerde iklim değişikliğinin etkilerinin hissedilmemesi ve buna bağlı göçlerin yaşanmamasıdır.

Mevcut uluslararası hukukta iklim mülteci-vatansızlarını karşılayan hiçbir statü bulunmamaktadır. Zira iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketlerden ötürü yer değiştiren insanlar yalnızca sınır ötesi yerinden edilme değil, ülke içinde yerinden edilme (Internal Displaced People-IDP) durumları da yaşayabilmektedir. Bu sebeple ne mülteci ne vatansız ne de göçmen statüsü ile tanımlanmaları mümkün olmamaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği de “iklim mültecisi” kavramını kabul etmemektedir. Bu kavramın mülteci hukukunda olmadığını belirtmektedir (Guterres, 2009: 8-9).

İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı felaketlerin insanlara verdiği zararı zulüm olarak kabul eden ve buna bağlı olarak haklı korkunun var olduğunu savunarak belirli bir sosyal gruba mensubiyetin içine dahil edileceğini savunanlar da vardır. Böylece çevresel felaketlerle yerinden edilmiş insanların mülteci olabileceğini iddia etmektedirler. Ancak bu görüş azınlıkta kalmıştır.

Yeni Zelanda mahkemeleri, iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketler ve ekonomik sebepler nedeniyle iltica başvurusunda bulunan Tuvalu halkına mülteci statüsü verilemeyeceğine hükmetmiştir. Avustralya mahkemeleri Kiribati adasından iltica başvurusunda bulunan bir aileye 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerinde yaşanan çevresel felaketlerin iltica için yeterli olmadığı gerekçesiyle mülteci statüsü vermemiştir (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 26-34).

Avrupa Birliği hukukunda da iklim mültecilerine dair herhangi bir statüden bahsedilmemektedir. Ancak Avrupa Birliği Konseyi tarafından hazırlanan 2001 tarihli Geçici Koruma Yönergesi'nde 2. maddede geçici koruma verilebilecek kişiler belirtilmiştir. Bölgesel şiddet veya silahlı çatışma, insan haklarının sistematik veya genel olarak ihlali sonucunda ağır risk altında bulunan veya mağdur olan yerinden edilmiş kişilere geçici koruma verilmesi öngörülmüştür. İklim değişikliği veya çevresel faktörler söz edilmeseler de madde 7'de üye devletlerin geçici koruma statüsünün kapsamını genişletebilme yetkilerinden söz edilmiştir. Yani Avrupa Birliği Konseyi üyesi devletlerden biri kendi iç hukukunda isterse iklim mültecilerine geçici koruma verebilmektedir.

İsveç'in Yabancılar Kanunu'nun 4. Bölümünde “mülteci statüsü dışında başka bir yolla korunmaya ihtiyacı olan kişiler” başlığı altında farklı bir korunma statüsünden bahsedilmiştir. Bu statü ülke dışında bulunan yabancıları kapsamaktadır. Yabancı; ölüm cezası veya işkence, kötü muamele veya haysiyet kırıcı muameleden haklı korku sebebiyle ülke dışına çıkmışsa, iç veya dış silahlı çatışma veya başka bir şiddet olayı sebebiyle ağır zarara uğrayacağından haklı olarak korkmuşsa, çevresel felaketler sebebiyle ülkesine dönemiyorsa bu statüden yararlanabilir. Bu bilgiler ışığında İsveç Yabancılar Kanunu iklim mültecilerine kitlesel akınlarda verilen geçici korumadan farklı bir geçici koruma sağlıyor denebilir. Zetter, İsveç Yabancılar Kanunu'nun verdiği bu geçici koruma türünün uluslararası hukukta tanınan geçici koruma olmaması sebebiyle bu statüyü “ad hoc geçici koruma” olarak ifade etmiştir (Zetter, 2009).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1990 yılında çevresel felaketlerle zarar görmüş kişilere Geçici Koruma Statüsü (Temporary Protected Status-TPS) vermektedir. Bu sebeple mülteci olarak tanımlanamamaktadır. ABD Geçici Koruma Statüsü'nü üç farklı durumda vermektedir:

- i.Devam eden silahlı çatışmalar yüzünden can güvenliği tehlikede olan ve yerinden edilen kimseler

ii. Deprem, sel, kuraklık, fırtına ve buna benzer çevresel felaketlerin yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemesi veya yabancı bir devletin çevresel felaketler sebebiyle yerinden edilen vatandaşlarına uygun yaşam koşullarını sağlayamayacak olması sebebiyle ABD'den vatandaşları için geçici koruma talep etmesi

iii. ABD'nin ulusal çıkarlarına aykırı olmayacak şekilde, olağanüstü ve geçici nedenlerle kişilerin kendi ülkelerine dönmelerinde engelleyici sebeplerin olması

ABD'nin sağladığı geçici koruma statüsü geri göndermeme ilkesini taşımaktadır. Ancak bu geçici koruma statüsü ABD makamlarının takdirine bağlı olarak süreli şekilde verilmektedir. Geçici koruma süresi bittiğinde geri göndermeme ilkesi ortadan kalkmaktadır ve kişinin ABD'yi terk etmesi gerekir. Yani statü, iklim mülteci-vatansızları için oldukça sıkıntılı bir statüdür. Güvence verilmez.

Mülteci statüsü ve geçici koruma dışında uluslararası hukukta bir de tamamlayıcı koruma (ikincil koruma) vardır. Ancak herhangi bir uluslararası belgede bir uluslararası koruma statüsü olarak geçmemektedir.. Tamamlayıcı koruma; geçici ve acil olmayan, ama uluslararası hukuka göre döneceği ülkede insanlık dışı ya da onur kırıcı bir muameleye maruz kalacağı kesin olan birinin geri göndermeme ilkesi doğrultusunda verilen bireysel korumadır (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 46-47). Tamamlayıcı korumanın temel dayanağı geri göndermeme (non-refoulement) ilkesidir ve bu ilkeden uluslararası anlaşmalarda bahsedilmektedir. AİHS 3. madde, 1951 Cenevre Sözleşmesi 33. madde, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi 3. madde, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 3. maddesinde "geri göndermeme" ilkesi geçmektedir.

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de yaşama hakkına ve işkence yasağına ilişkin 6-7. maddelerde geri göndermeme ilkesinden doğrudan söz edilmese de İnsan Hakları Komitesi AİHS'in 2. Maddesi ile değerlendirildiğinde geri göndermeme ilkesinin yükümlülüğünü ifade etmektedir (Pobjoy, 2010: 190-191). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde 6. maddede düzenlenen yaşama hakkı ve 37. maddede de işkence yasağı geri göndermeme ilkesine kaynak olarak gösterilebilir. Geri göndermeme ilkesinin uluslararası hukukta bu derece kabul edilir olması iklim mültecilerinin geri gönderilemese bile kalacağı ülkede hangi korumadan yararlanacağı konusunda büyük bir sorun oluşturmaktadır. Yaşama hakkının bir sonucu olarak koruma da beraberinde gelirken uluslararası hukuktaki belirsizlik korumayı muğlak bırakmaktadır.

Ayrıca Türk Hukukunda, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tamamlayıcı korumayı ikincil koruma statüsü başlığında, ayrı bir statü olarak 63. maddede düzenlenmektedir:

"Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir."

İklim Değişikliği ve Göçlerine Dair Uluslararası Anlaşmalar

Şekil 7: Küresel Politika ve Süreçlerin Zaman Çizelgesi Kaynak: (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 24)

Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın "Başlangıç" bölümünde yer alan gelecek nesilleri savaştan koruma, uluslararası barışı sağlamak ve uluslararası güvenliği tesis etmek hedefleri Birleşmiş Milletler'in kuruluş amacını belirtmektedir. Bu sebeple iklim değişikliğinin sebep olduğu felaketler ve neden olduğu nüfus hareketleri küresel sistem için bir sorun teşkil etmektedir.

Uluslararası kamuoyunda iklim değişikliğinin ilk gündeme getirildiği yerlerden biri 1992 Rio Yeryüzü Zirvesi'dir. Bu zirvede imzaya açılan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'dir. 1994'te imzaların tamamlanması ardından yürürlüğe giren sözleşmenin yükümlülüklerinden biri her yıl Taraflar Konferansı'nın gerçekleştirilmesidir. Taraflar Konferansı 1995'te başlamış, 1997'de Kyoto Protokolü'nü hazırlamıştır (Şahin, 2014: 9).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, devletlerarasında iklim değişikliğiyle mücadele için gerekli politikaları üretme, destek, iş birliği ve koordinasyon sağlamaya yönelik bir sözleşmedir (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 25). Ancak iklim göçlerine dair gerekli düzenlemeler bulunmamaktadır.

1969 Afrika'da Mülteci Sorunlarının Belirli Yönlerine İlişkin Afrika Birliği Organizasyonu Konvansiyonu kabul edilmiştir. Bu konvansiyonda 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci tanımı genişletilerek kamu düzenini büyük oranda etkileyen önemli olaylarda da mülteci statüsünün verilebileceği kabul edilmiştir (Zetter, 2009: 413-414). Fakat bu konvansiyonda kamu düzeninin ciddi oranda etkilenmesi şartı her iklim mültecinin bu korumadan yararlanmasını mümkün kılmamaktadır.

1984'te Amerikan Devletleri Organizasyonu, Mültecilere İlişkin Kartagena Deklarasyonu kamu düzenini etkileyen olaylar karşısında kişilere mülteci korumasının verilebileceğini bildirmiştir. İklim değişikliği kamu düzenini etkileyen bir olay olarak nitelendirildiği için iklim mültecilerine de koruma sağlamaktadır. Ancak bu deklarasyonun bağlayıcılığı olmadığı için gerçekte iklim mültecilerine böyle bir koruma sağlayamamıştır. (Zetter, 2009: 413-414) İklim değişikliğine karşı mücadelede kapsayıcı rejimlerden olan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Sustainable Development Goals) 2015-2030 yılları arasında küresel bir kalkınmayı

hedeflemiştir. Birleşmiş Milletler üyelerince imzalanan anlaşmada birçok hedef iklim değişikliğine bağlı ortaya çıkan sorunlarla ilgilidir.

Şekil 8: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kaynak: Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi

İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı kuraklık ve çölleşmeyle mücadele için 6. hedef olan “Temiz Su, Hijyen ve Halk Sağlığı”, iklimlerin değişmesiyle ekosistemlerin de değişmesi ve gıda güvenliği sorunu oluşması 2, 3, 11, 12, 14, 15 hedefleriyle doğrudan ilişkilidir. 13. hedef tamamen iklim değişikliğini önlemek ve yaşanan iklim değişikliği felaketlerine karşı mücadele etmeyi hedeflemektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri devletlerarası iş birliğine dayalı şekilde her ülkenin kendi iç işlerinde ve iç icraatlarında kullandığı bir filtre haline getirilmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye de Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne önem vermiş, 256 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararıyla tüm kamu kurum ve kuruluşları Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ne ilişkin icraatlerini raporlaması ve buna devam edileceği bildirilmiştir. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019)

2015 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21. Taraflar Konferansı’nda kabul edilen Paris Anlaşması, iklim değişikliğine karşı tüm ülkelerin dahil olacağı bir küresel iklim rejimini belirleyen ilk anlaşmadır. Anlaşma; ulusal katkılar, sera gazı azaltımı, uyum, zarar/kayıp, teknoloji transferi ve geliştirme, kapasite geliştirme, şeffaflık, finansman gibi uygulama çerçevesi oluşturmuş, küresel ısınmayı 2°C üzerine çıkarmamak için belli yükümlülükler getirmiştir. Ancak anlaşma ABD’nin çekilmesiyle yeterli şekilde uygulanamamaktadır (BBC Türkçe, 2020)

Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, çölleşmeyle mücadelenin yanı sıra çevresel veya ekolojik göçmenlerin statüsünün yükseltmesi ve koruma haklarının artırılması gerektiğini savunur. Topraklarının bozulmasından etkilenen nüfusun sosyal, çevresel, politik ve kültürel etkileşimleri de dâhil edilerek çölleşme ve göç üzerine devletlerarası bir ortaklık ve işbirliği öngörülmüştür (Stapleton, Nadin, Watson, & Kellett, 2017: 26). Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi çevre ve kalkınmayı sürdürülebilir arazi yönetimiyle ilişkilendiren tek bağlayıcı uluslararası anlaşmadır. Bu sebeple insan hareketliliği, iklim değişikliğine uyum, arazi hakkı, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınma konuları sözleşmenin yükümlü kıldığı konulardır.

İklim Mültecilerinin Türkiye'deki Hukuki Statüsü

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda madde 3'e göre "mülteci", "şartlı mülteci" ve "ikincil koruma"dan bahsedilmektedir (Ekşi, İklim Mültecileri, 2016: 45) Uluslararası korumayı bu üç statü oluşturmaktadır. Mülteci statüsü 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci tanımını içerir. Ancak burada coğrafi kısıtlama sebebiyle yalnızca Avrupa'dan gelenlere mülteci statüsü verilmektedir (YUKK m.61).

Avrupa dışından gelenler "şartlı mülteci" olarak tanımlanır (YUKK m.62). "Şartlı mülteci"ler YUKK yürürlüğe girmeden önce "sığınmacı" olarak tanımlanmıştır. Şartlı mültecinin normal mülteci ile farklı güvenli bir üçüncü ülkeye yerleştirilmesidir. Ancak geçici ikamet olarak üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de kalmaktadırlar. Mülteci veya şartlı mülteci olma gereklilikleri arasında dini, ırkı, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşüncesinden dolayı zulme uğrama ve buna dair haklı bir korkuya sahip olma bulunduğundan, iklim değişikliği sebebiyle mülteci koruması verilmemektedir.

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü kapsamı dışında olan yabancılara sağlanan koruma türü "ikincil/tamamlayıcı koruma"dır. Tamamlayıcı/ikincil koruma geri göndermeme yasağına istinaden var olan ve Türk hukukuna YUKK ile girmiş bir statüdür. Ülkesine döndüğünde işkenceye, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalma riskinin olduğu durumlarda acil ve geçici olmayan geri gönderme yasağı dikkate alınarak kişiye sağlanan korumadır. YUKK madde 63'e göre tanımlanan bu statüyü sağlayan şartlar içinde iklim değişikliği bir sebep olarak sunulmamaktadır.

Geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda ve Geçici Koruma Yönetmeliği'nde düzenlenen ve kitlesel akınlarda toplu olarak sağlanan ve aciliyet belirten bir korumadır. Geçici korumayı düzenleyen madde 91'e göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, geri dönemeyen ve acil korumaya ihtiyacı olan kitlelere bu koruma verilmektedir. Geçici korumaya dair usul ve esaslar Cumhurbaşkanlığı kararı ile düzenlenebilir. Ancak geçici korumayı düzenleyen kanun ve yönetmelikte, geçici korumayı gerektiren sebepler belirtilmemiştir. Yani geçici koruma Cumhurbaşkanlığı takdiri ile de düzenlenebilen esnek sayılabilecek bir korumadır (YUKK, 2014). Uluslararası hukukta düzenlenmemiş olması herhangi bir yükümlülük doğurmuyorsa da iklim mültecilerine geçici koruma sağlanabilmesi için bir engel de teşkil etmemektedir.

Özetle, Türk hukukunda iklim değişikliğine bağlı çevresel felaketler sebebiyle iklim mültecileri için özel bir koruma düzenlenirse de geçici korumadan yararlanmaları yönünde bir engel bulunmamaktadır. Uluslararası koruma alamazken, geçici koruma da tamamen Cumhurbaşkanlığı takdirindedir.

Sonuç ve Öneriler

Evrensel insan hakları tüm dünyada kabul görmüş kişilerin doğuştan gelen haklarıdır. İnsan hakları normatif bir değer taşır. Devletler, egemenliklerini insanların onlara devrettiği yetkiden alırlar ve vatandaşlık haklarına riayet gösterirler. İnsan hakları ile vatandaşlık hakları birbirinden farklıdır ve bir devlet vatandaşı olmayan yabancılara belli haklar tanıırken uluslararası hukukun yükümlülüğü altındadır. Bu sebeple evrensel insan hakları uluslararası hukukun güvencesinde kendine yer bulduğu ölçüde yabancılar da kendi ülkeleri dışında haklara sahip olabilmektedir.

Uluslararası kamuoyunun uluslararası hukuk yapımında insan haklarının öncelenmesi için bir baskı oluşturması gerekmektedir. İklim değişikliğinden etkilenen birçok insanın yaşamı ve güvenliği tehlikeye girmektedir. Küresel ısınma sebebiyle yaşanan deniz seviyesindeki yükselme insanların vatanlarını kaybetmelerine ve dolayısıyla da vatandaşlık hakkından mahrum kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durumda oluşan vatansızlık durumu, kişinin vatanında olma hakkının ihlaline sebebiyet vermektedir.

İklim değişikliğinin sebep olduğu çevresel felaketler sebebiyle vatansız kalacak kişilerin uluslararası koruma ya da vatandaşlık hakkına sahip olamaması, yani hukuki bir kişilikten mahrum kalması bir insan hakları ihlalidir.

İklim değişikliği sebebiyle yaşanan kuraklık, ekosistemdeki değişiklik nedeniyle yaşanan gıda güvenliği problemi, temiz suya ulaşım sorunu, deniz suyundaki asitleşmenin artması, toprağın verimsizliği sebebiyle yaşanan üretim azlığı ve istihdamdaki azalış, sağlıklı gıda ve suya ulaşım zorluğu sebebiyle oluşan hastalıklar, sellerin/fırtınaların/hortumların yaşanmasıyla barınma imkanının ortadan kalkması gibi felaketler insanların yaşamlarını zorlaştırmakta ve güvenliklerini tehdit etmektedir.

İklim mültecilerinin uluslararası hukuktaki boşluk sebebiyle yaşadıkları mağduriyeti gidermek ve insan hakları ihlallerini önlemek adına yeni bir hukuki rejim gerekmektedir. Yaşanacak iklim göçlerinin sorumluluğu uluslararası iş birliği ve koordinasyon ile düzenlenmeli ve tüm devletler görece olarak üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmelidir.

Bu çalışmanın sonucu olarak iklim mültecilerine iki farklı statü verilmesi önerilmektedir:

1. İklim değişikliğinin sebep olduğu çevresel felaketlerden ötürü sınır aşırı yer değiştiren kişilere verilecek “Geçici Koruma”

İklim değişikliğine bağlı ani gelişen felaketlerden olan seller, fırtınalar, siklon ve tayfunlar sebebiyle yaşam alanları ve alt yapı zarar görmektedir, bu durumun acil ve kitlesel olarak göçü gerektirmesinden ötürü geçici koruma verilmelidir. Bu tür durumlarda ülke içi yer değiştirmeler olabileceği gibi, sınır aşan yer değiştirmeler de meydana gelebilir. Yaşanan tahribatın ekonomik boyutunun yüksek olması, zorunlu yer değiştirmeye maruz kalan bu kişilerin barınma ve açlık problemi yaşamasına neden olarak sınır aşırı yer değiştirmeye karşı itici(push) bir faktör oluşturmaktadır. Zira bu felaketi yaşayan devletin ekonomik açıdan tahribatı giderememe ihtimali bulunmaktadır. Felaket sebebiyle ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, yaşam alanları tahrip olduğundan dolayı ülkesine dönemeyen ve acil korumaya ihtiyacı olan bu kişiler geçici koruma statüsü almalıdır. Ancak burada menşee ülkenin alt yapısının düzelecek şekilde olması, yeniden yaşamaya elverişli hale gelmesi ve ülkede iklim değişikliğinin yavaş gelişen etkileri (kuraklık, çölleşme, deniz seviyesinin yükselmesiyle topraklarının sular altında kalacak olması gibi) gözlemlenmemesi gerekmektedir. Eğer bu ani gelişen felaketlerin yanında yavaş gelişen felaketler de ülkede bulunuyorsa, geçici koruma verilmesinin uzun vadede bir faydası olmayacaktır. Kişinin ülkesine hiç dönemeyecek olması ve o ülkeye kalıcı olarak yerleşmesi neticesinde neslinin o topraklarda devam etmesi, geçici korumayı anlamsız kılacaktır.

2. İklim değişikliği kaynaklı yavaş gelişen felaketlerden ötürü kişilerin vatansızlaşması sonucu verilecek “Vatandaşlık”

Deniz seviyesinin yükselmesi sonucunda yaşam alanları sular altında kalan küçük ada devletlerinin, devleti oluşturan üç unsurdan biri olan toprağı yitirmesi sonucu devlet unsuru ortadan kalkmaktadır. Bundan önce yaşam alanlarının tehlikeye düşmesi sonucu, küçük ada devletlerinin halkları ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadır.

Hem vatanın sular altında kalması hem de nüfusun zorunlu göçü sebebiyle devlet ortadan kalktığında vatandaşlık da ortadan kalkar. Bu sebeple göç eden kişiler “vatansız” konumuna düşer.

İklim değişikliğine bağlı yaşanan kuraklık, çölleşme, su kaynaklarının yok olması, ekosistemin tahrip olmasıyla meydana gelen gıda krizi, açlık, kıyılarda oluşan erozyon, küresel ısınmayla yaşanan sıcaklık artışları, biyoçeşitliliğin yok oluş tehlikesinde olması gibi etkisi geri döndürülemez felaketler sebebiyle o ülke toprağında sağlıklı ve müreffeh bir yaşamın artık imkansız hale gelmesi zorunlu göçü doğurmaktadır.

Zorunlu göçün esas sebebi “doğal zulüm”e ve doğal zulüm kaynaklı haklı korkuya dayanmaktadır. Ancak burada yaşanan doğal zulüm, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde mülteciliği oluşturan sebepler arasında sayılmamıştır. Ayrıca mültecilik gibi uluslararası koruma çeşitleri geçici korumalardır. Ancak bu kişiler vatanlarının yaşanmaz hale gelmesi sebebiyle geri dönmeyecek ve nesillerini devam ettirmek için de daha elverişli yerler arayacaklardır. Bu durumda yaşanmaz hale gelen toprak parçası da yine vatansızlığı meydana getirecektir.

Vatansız durumda kalan iklim mültecilerinin, uluslararası bir sözleşmeyle koruma altına alınmaları ve yeni bir iklim rejimi ile yaşayabilecekleri ülkelerin belirlenmesi gerekmektedir. Uluslararası alanda devletlerin adil şekilde bu nüfus hareketliliğini yönetmesi ve insanlığa karşı sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekir. Geçici statüler yerine adil bir entegrasyona tabi edilerek bu kişilere vatandaşlık verilmesi, sürekli gerçekleşecek ulusal sınır aşımalarının önüne geçecek ve küresel bir kaosu da önleyecektir.

Küresel adil bir göç yönetimi ve entegrasyonu olmazsa ve bu sorumluluğu yalnızca bazı devletler üstlenirse çekici (pull) faktörler öne çıkacak ve eşitsiz bir durumun olması kaçınılmaz hale gelecektir. Bu da yine küresel bir kaosa neden olacaktır ve çözümsüzlüğü doğuracaktır.

Türkiye’nin küresel adil bir iklim rejimi oluşmadan iklim göçleriyle karşılaşması durumunda iklim mülteci-vatansızlarına vatandaşlık vermesi göçe karşı çekici (pull) bir faktör oluşturacağı için mümkün değildir. Zira Türkiye hali hazırda dünyada en çok sığınmacıyı barındıran ülkedir. Ancak bu rejim oluşana kadar birinci maddede belirtilen konumdaki iklim mültecilerine geçici koruma vermesi, ikinci maddede belirtilenlere ise uluslararası koruma vermesi göç yönetimi açısından uygun olacaktır. Yine de ikinci maddede bulunan vatansız iklim mültecilerine uluslararası koruma verilmesi de kalıcı bir çözüm olmayacaktır. Çünkü uluslararası koruma da koşulların değişebilirliği sebebiyle çoğu zaman geçici niteliktedir. Bu sebeple YUKK’nda iklim mülteci-vatansızlarına “kalıcı uluslararası koruma” verilerek, bu hukuki statüden faydalanan kişilerin sonraki nesillere de vatandaşlık verilmesine dair düzenlemeler yapılabilir. Zira Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda vatansız bir kişiden olacak çocukların Türk vatandaşlığı alma hakkı vardır. Bu sayede kalıcı bir çözüm bulunmuş olup, neslin devamlılığı sağlanmış olacaktır.

Kaynakça

Anadolu Ajansı. *Akdeniz tropikleşiyor, zehirli balıklar çoğalıyor.* (26.11.2020) Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/akdeniz-tropikleşiyor-zehirli-balıklar-cogalıyor-/1563755>.

BBC Türkçe. ABD'nin Paris İklim Anlaşması'ndan çekilmesi: Dünya tepkili, Trump taraftarları sevinçli. (10.12.2020). Erişim: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40128546> .

Bingöl Schrijer, B. (2018). Vatandaşlık Hakkının Kapsamı ve Egemenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 199-265.

Birleşmiş Milletler. (1948, 12 10). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. Danıştay Resmi Sitesi: <http://yandex.com.tr/clck/jsredir?bu=6yj334&from=yandex.com.tr%3Bsearch%2F%3Bweb%3B%3B&text=&ext=5042.cnDLF8AwTEkYTY6arayF9191P3BzGZSW8HgHciV5RpOAsHfTciArRSPbIVqWh6ciYu06QdB1mOouPq8Rr6q-g.e240c2ea83a4389f1f5772c3841a95fd2195a3d8&uuid=&state=PEtFfuTeVD4> adresinden alındı

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne Katılmamız Hakkında Karar. (2003). *T.C. Resmi Gazete* (25266,21.10.2003).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Yönelik Kyoto Protokolü'ne Katılmamız Hakkında Karar. (2009). *T.C. Resmi Gazete* (27227, 13.5.2009)

BMMYK. (2014). *Vatansızlığı Bitirmek İçin Küresel Eylem Planı 2014-2024*. BMMYK.

Brookings. The Climate Change-Displacement Nexus. (26.11.2020). Erişim adresi: <https://www.brookings.edu/on-the-record/the-climate-change-displacement-nexus/>

Çelikel, A. (2018). *Yabancılar Hukuku* (24. baskı b.). İstanbul: Beta Yayınları.

Demirbilek, M. (2016). Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 905-914.

Demirdelen, Ö., & Odman, M. T. (2017). Küresel Isınmanın Yol Açtığı Sorunlardan Biri: İklim Mültecilerinin Statüsü. *Sosyal Bilimler Dergisi*(13), 470-497.

Ekşi, N. (2014). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 10-58.

Giddens, A. (2013). *İklim Değişikliği Siyaseti* (1. Baskı b.). (E. Baltacı, Çev.) Ankara: Phoenix.

Glahn, B. (2009, Haziran 11). Eylül 1, 2019 tarihinde International Bar Association: <https://www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=B51C02C1-3C27-4AE3-B4C4-7E350EB0F442> adresinden alındı

Gözler, K. (2011). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Guterres, António. (14 August 2009). *Climate change, natural disasters and human displacement: a UNHCR perspective*. Geneva: UN. <http://www.unhcr.org/4901e81a4.pdf>

İneli Ciğer, M. (2016). Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 62-92.

IPCC. (2018). *Global Warming of 1.5°C*. Güney Kore: IPCC.

Kanlı, D. D., & Başköy, D. (2018). Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri. *Siyaset, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 21-39.

Pobjoy J. (2010). Treating Like Alike: The Principle of Nondiscrimination as a Tool to Mandate the Equal Treatment of Refugees and Beneficiaries of Complementary Protection. *Melborn University Law Review*, 190-191.

Stapleton, S. O., Nadin, R., Watson, C., & Kellett, J. (2017). *Climate Change, Migration and Displacement*. London: ODI, UNDP.

Şahin, Ü. (2014). *Türkiye'nin İklim Politikalarında Aktör Haritası*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Rapor*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (tarih yok). Ağustos 23, 2019 tarihinde http://yandex.com.tr/clck/jsredir?bu=8d747o&from=yandex.com.tr%3Bsearch%2F%3Bweb%3B%3B&text=&ext=4523.qeZCzZd7Olh2RvthscvoOQXqwFOM2tdnTAmTduAjw4T2fOI1ttgDZt0gNUdU9ZX.ee620c7e58e504748abc4d526c111d4cb3637dfb&uuiid=&state=PEtFfuTeVD4jaxywoSUvtB2i7c0_vxGdx adresinden alındı

Tarihi Birleşmiş Milletler Zirvesinde 193 üye ülke oybirliği ile yeni Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini kabul etti. *Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi*. (10.12.2020). Erişim: <http://www.bmdergi.org/tr/tarihi-birlesmis-milletler-zirvesinde-193-uye-ulke-oybirligi-ile-yeni-surdurulebilir-kalkinma-hedeflerini-kabul-etti/>

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. İklim Değişikliğiyle Mücadele, Paris Anlaşması. (23.11.2020) Erişim Adresi: <http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>

Uysal-Oğuz, C. (2009). *İklim Değişikliğinin Ekolojik Bir Süreç Olarak Küresel Ölçekte İrdelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi. Antalya.

Williams, A. (2008). Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law. *Law&Policy* (s. 502-529). içinde

World Bank. (2018). *Groundswell: Preparing for Internal Climate Change*. Washington DC: World Bank Publications.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2014) Erişim Adresi: www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf

Zetter, R. (2009). The Role of Legal and Normative Frameworks for the Protection of Environmentally Displaced People. F. Laczko, & C. Aghazarm içinde, *Environment and Climate Change: Assessing the Evidence*. Geneva : International Organization for Migration-IOM.

Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 229-240.